

Työtulojen osuus tulokakusta pienentynyt

Olli Savela

Yritysten saamat voitot ovat kasvaneet työtuloja nopeammin viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Tuotannossa syntyneestä tulosta on voittojen osuus nyt noin kolmannes. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa tuottavuuden paraneminen, työttömyys ja tulopoliittika.

FUNKTIONAALINEN TULONJAKO eli tuotannossa syntyneen arvonlisäyksen jakautuminen työn ja pääoman kesken on selvästi muuttunut Suomessa viimeksi kuluneen 30 vuoden aikana. (Ks. sivu 46 Mistä funktionaalinen tulojako kertoo?) Työtulojen osuus arvonlisäyksestä oli 1980-luvulla vielä 75–80 prosenttia, mutta 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa osuus vakiintui noin 65 prosentin paikkeille (kuvio 1a). Voittojen osuus on vastaavasti kasvanut 20–25 prosentista noin 35 prosenttiin. Muutosta voi pitää varsin merkittävänä.

Tulojako on muuttunut pääoman hyväksi melkein kaikilla toimialoilla. Erityisesti näin on tapahtunut teollisuudessa, kaupassa, liikenteessä sekä rahoitus- ja vakuutus toiminnassa. Tarkemmassa toimialaerittelyssä löytyy yksittäisiä toimialoja, joilla työtulojen osuus on kasvanut hieman kuluneen 30 vuoden aikana.

Merkittävin muutos tulojakoissa on tapahtunut 1990-luvun alun laman jälkeen. Viime vuonna työtulojen osuus suureni hieman edellisvuodesta ja oli 66 prosenttia. Toisin sanoen kolmesta eurosta kaksi päättyy työntekijöille ja yksi työnantajalle.

Lama-ajat 1970-luvun loppupuolella ja erityisesti 1990-luvun alussa erottuvat kausina, jolloin työtulojen osuus on ollut keskimääräistä suurempi. Tämä ei ole seurausta siitä, että palkkasummat olisivat tuolloin suurentuneet, päinvastoin ne ovat pienentyneet. Lama-ajoille on tyypillistä voittojen jyrkkä pienentyminen ja arvonlisäyksen supistuminen tai ainakin kasvun hidastuminen.

Syitä tulojako muutokselle voi etsiä muun muassa tuottavuuden paranemisesta, harjoitetusta tulopoliitikasta, työttömyydestä ja valuuttakurssien vaihteluista. Tuottavuus on Suomessa monilla aloilla parantunut huomattavasti. Siihen nähden toteutuneet palkankorotukset ovat jääneet suhteellisen pieniksi. Tähän on vaikuttanut myös laman myötä syntynyt suurtyöttömyys, joka ei ole vielä kukaan poistunut. Markan ja euron devalvoituminen aika ajoin on myös muuttanut tulojakoa.

Sähköteknisessä teollisuudessa työtulojen osuus on pienentynyt selvästi

Sähkötekninen teollisuus (elektroniikkateollisuus) on yksi niitä toimialoja, joilla työtulojen osuus on pienentynyt 30 vuoden aikana eniten ja jolla tuo osuus on hyvin pieni; viime vuosina noin 40–45 prosenttia (kuvio 1b). Toisin sanoen voitot ovat kasvaneet enemmän kuin työkulut. Sähköteknisen teollisuuden osalta tähän on vaikuttanut myös se, että osa ulkomaisen tuotannon voitoista on kirjattu Suomen arvonlisäykseen, mutta ei tämän tuotannon työkuja.

Kaikessa tulojako muutoksessa ei kuitenkaan ole kyse vain yhden suuryhtiön voittojen kasvusta. Vaikka jättäisimme sähköteknisen teollisuuden tarkastelun ulkopuolelle on työtulojen osuus pitkällä aikavälillä supistunut selvästi ja viime vuosinakin kasvanut vain kaksi prosenttiyksikköä (kuvio 1a).

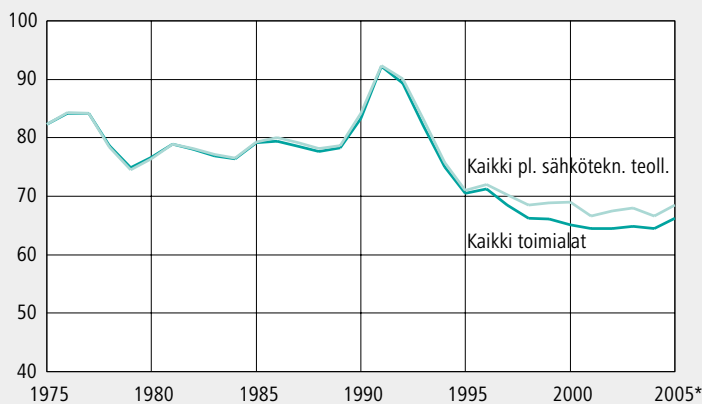
Muussa (kuin sähkötekniisessä) metalliteollisuudessa työtulojen osuus on vähän pienentynyt, mutta vuosittain osuuden koko on vaihdellut paljon. Metallin perusteollisuudessa (metallien jalostus ja metallituotteiden valmistus) työtulojen osuus on pienentynyt samankokoiseksi kuin koko talouden työtulojen osuus (kuvio 1c). Sen sijaan koneiteollisuudessa työtulojen osuudessa ei voi havaita trendiä (kuvio 1c). Kulkuneuvojen valmistuksessa (mm. telakat ja autotehtaat) työtulojen osuus on vaihdellut kovasti ja ollut ajoittain yli sata prosenttia, joka merkitsee sitä, että yritykset ovat tuottaneet välillä myös tappiota (kuvio 1c). Työtulojen osuus on keskimäärin ollut melko suuri.

Myös paperiteollisuudelle on ollut ominaista työtulo-osuuden huomattava vaihtelu (kuvio 1d). Lama-aikoina ala on ollut raskaasti tappiollinen, mutta vuosituhannen vaihteessa työtulojen osuus supistui noin 40 prosenttiin, jonka jälkeen se on viime vuosien aikana kasvanut noin 60 prosenttiin. Pitkällä aikavälillä työtulo-osuus on pienentynyt. Näin on käynyt myös puuteollisuudessa, mutta siellä työtulojen osuus on nykyään suurempi; noin 80 prosenttia (kuvio 1c). Kirjapainoalalla (kustantaminen ja painaminen) työtulojen osuus on sen sijaan pysynyt lähes samana, vain vähän pienentyen (kuvio 1c).

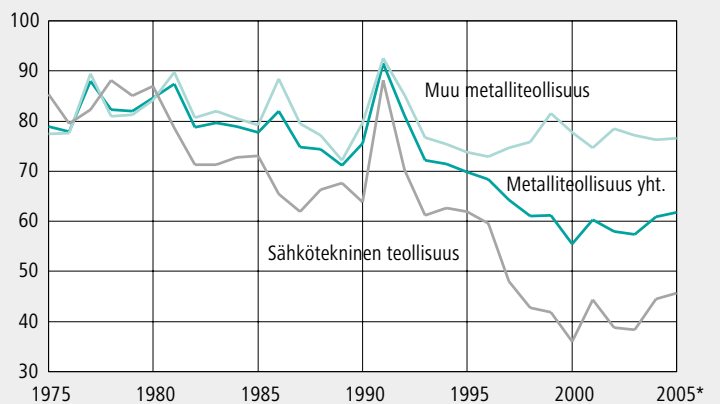
Elintarviketeollisuudessa ei voi huomata selvää trendiä vaan työtulojen osuus on pitkällä aikavälillä

Kuvio 1.
Työtulojen osuus arvonlisäyksestä eri toimialoilla, prosenttia.

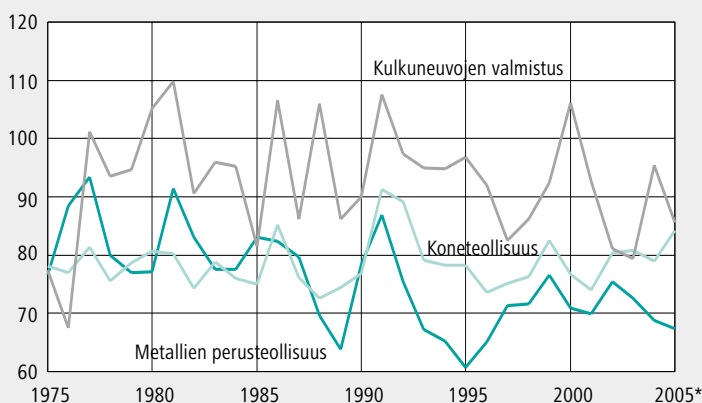
1a. Kaikki toimialat ja kaikki toimialat paitsi sähkötekninen teollisuus.

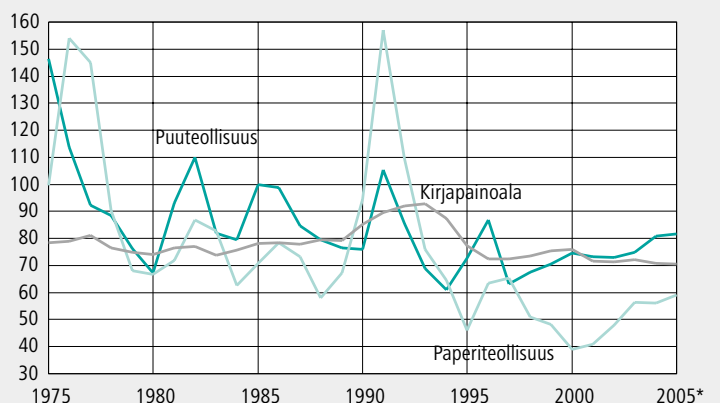
1b. Sähkötekninen teollisuus, metalliteollisuus yhteensä ja muu metalliteollisuus.

1c. Metallien perusteollisuus, kulkuneuvojen valmistus ja koneiteollisuus.

1d. Paperiteollisuus, puuteollisuus ja kirjapainoala.

* ennakkotieto

pysynyt melko samana, vaikka onkin vaihdellut vuosittain paljon (kuvio 1e). Kemianteollisuudessa työtulojen osuus kasvoi 1980-luvulla selvästi, mutta on sen jälkeen supistunut (kuvio 1e).

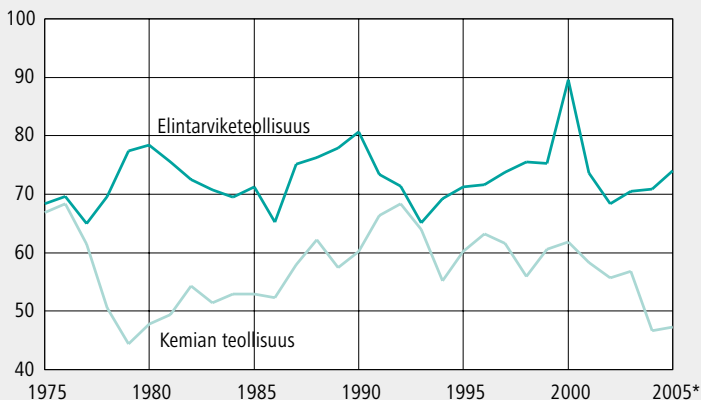
Kokonaisuutena työtulojen osuus on teollisuudessa kehittynyt melko samalla lailla kuin koko taloudessa, mikä onkin luonnollista, koska teollisuus muodostaa yli kolmanneksen koko yrityssectorista (kuvio 1f). Rakentamisessa työtulojen osuus on sen sijaan pienentynyt vain vähän ja osuus on edelleen selvästi keskimääräistä suurempi; 80–90 prosenttia (kuvio 1f).

Myös palvelualoilla työtulojen osuus on pienentynyt

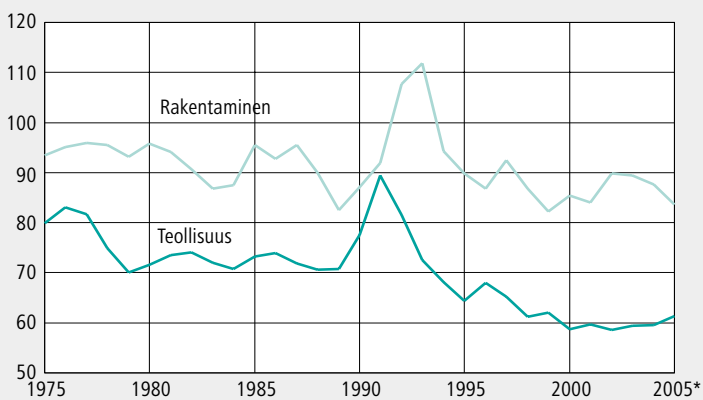
Myös kaupan työtulo-osuus on kehittynyt teollisuuden työtulo-osuuden tavoin melko tarkkaan kuten koko talous keskimäärin (kuvio 1g). Työtulo-osuuden pieneneminen on ollut selvä trendi eikä työtulojen osuus ole minään vuonna poikennut kovin paljon kaikkien alojen keskiarvosta. Myös majoitus- ja ravitsemistoiminnassa työtulojen trendi on ollut laskeva, mutta työtulojen osuus on ollut huomattavasti suurempi, 2000-luvulla noin 90 prosenttia (kuvio 1g).

Kuvio 1. Työtulojen osuus arvonlisäyksestä eri toimialoilla, prosenttia.

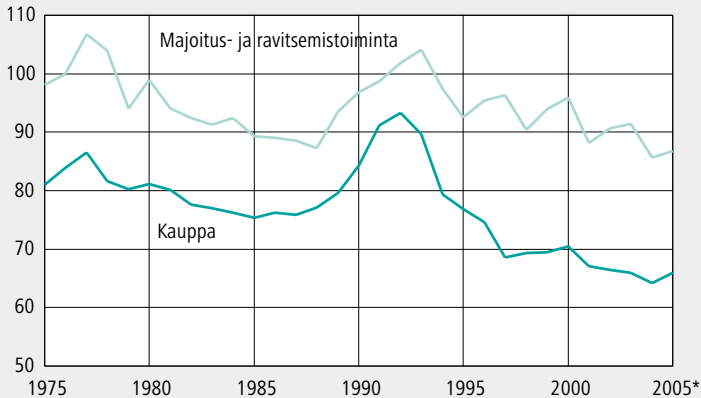
1e. Elintarviketeollisuus ja kemian teollisuus.

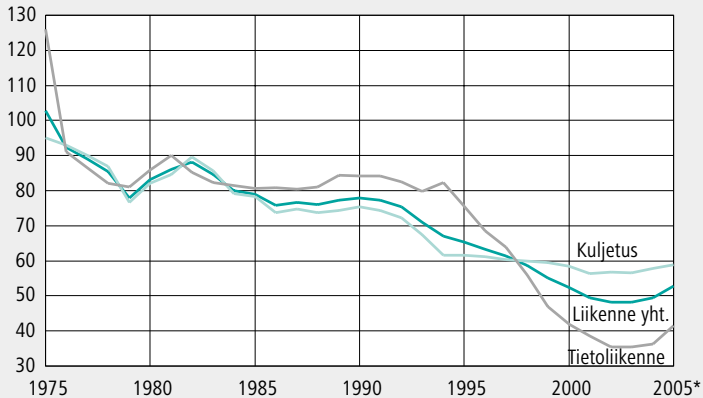
1f. Teollisuus ja rakentaminen.

1g. Kauppa ja majoitus- ja ravitsemistoiminta.

1h. Liikenne yhteensä, kuljetus ja tietoliikenne.

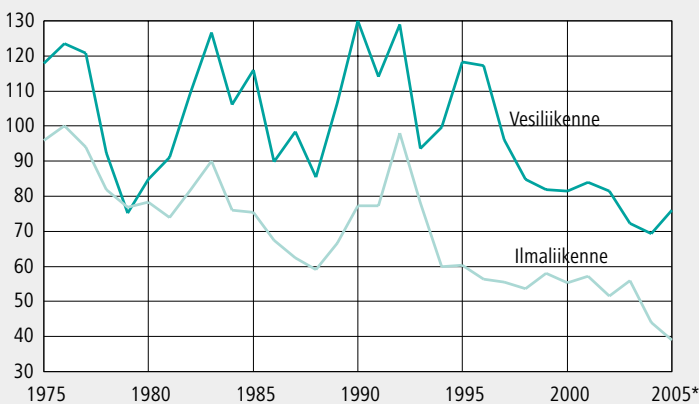
* ennakkotieto

Liikenteessä työtulojen osuus on supistunut selvästi eikä se edes 90-luvun alun lamavuosina kasvanut päinvastoin kuin muilla aloilla (kuvio 1h). Selvintä työtulojen osuuden supistuminen on ollut tietoliikenteessä, missä osuus on myös jäänyt huomattavan pieneksi; viime vuosina noin 40 prosenttiin ja pienemmäksi (kuvio 1h). Tietoliikenteen toimialaan kuuluvassa teleliikenteessä työtulojen osuus on huomattavan pieni. Myös posti- ja kuriiritoiminnassa työtulojen osuus jää koko talouden keskiarvoa pienemmäksi.

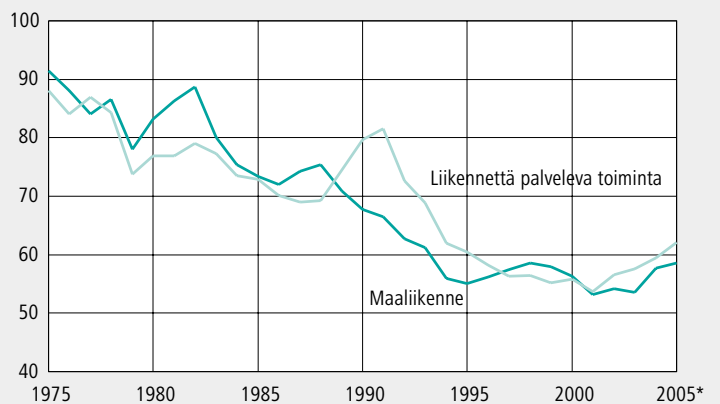
Myös kuljetusaloilla työtulojen osuus on pienentynyt selvästi, erityisesti lentoliikenteessä, jossa työtulojen osuus on ollut parina viime vuonna huomattavan pieni, noin 40 prosenttia (kuvio 1i). Kuljetuksessa työtulojen osuus jää niin ikään pienemmäksi kuin koko talouden keskiarvo. Vesiliikenne on aiemmin tuottanut tappiota, mutta viime vuosina työtulojen osuus on supistunut selvästi (kuvio 1i). Liikennettä palvelevassa toiminnassa (satamat, huolinta, matkatoimistot ym.) työtulojen osuus on pienentynyt (kuvio 1j). Myös maaliikenteessä työtulojen osuus on supistunut, erityisesti kuorma-autoliikenteessä (kuvio 1j).

Kuvio 1.
Työtulojen osuus arvonlisäyksestä eri toimialoilla, prosenttia.

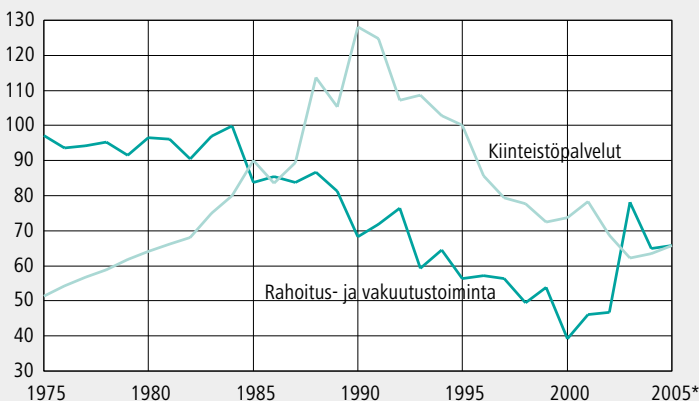
1i. Vesiliikenne ja ilmaliikenne.

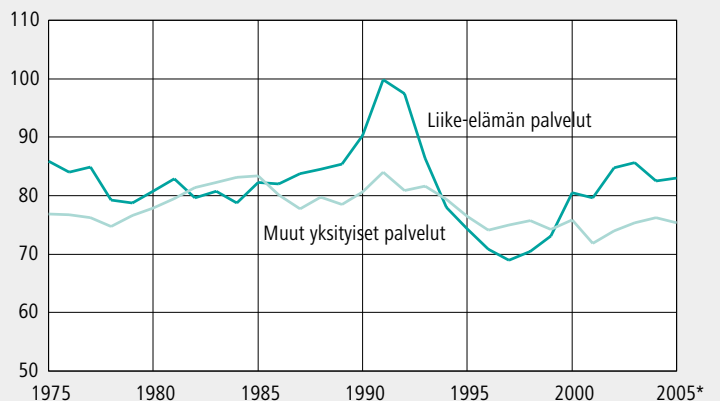
1j. Maaliikenne ja liikennettä palveleva toiminta.

1k. Rahoitus- ja vakuutustoiminta ja kiinteistöpalvelut.

1l. Liike-elämän palvelut ja muut yksityiset palvelut.

* ennakkotieto

Rahoitus- ja vakuutustoiminnassa työtulojen osuus on supistunut pitkällä aikavälillä, mutta kasvanut viime vuosina (kuvio 1k). Vakuutustoiminnan arvonlisäys vaihtelee laskentamenetelmän takia huomattavasti vuosittain, joten myös työtulojen osuus vaihtelee.

Kiinteistöpalveluissa kehitys on ollut muista toimialoista poikkeavaa. Työtulojen osuus oli vuonna 1975 pienempi kuin muilla toimialoilla, mutta kasvoi sen jälkeen selvästi vuoteen 1990 asti (kuvio 1k). Sen jälkeen osuus pieneni keskimääräiselle tasolle. Kehitystä saattaa selittää se, että ala

koostuu hyvin erilaisista toiminnoista: kiinteistöjen huollosta, isännöinnistä, välityksestä, vuokrauksesta ja rakennuttamisesta.

Liike-elämän palveluissa työtulojen osuus oli pienimmillään 1990-luvun lopussa ja on sen jälkeen kasvanut (kuvio 1l). Muissa yksityisissä palveluissa (mm. terveys- ja sosiaalipalvelut sekä virkistys-, kulttuuri- ja urheilupalvelut) työtulojen osuus on pysytellyt melko samana (kuvio 1l). □

Kirjoittaja on yliaktuaari Taloudelliset olot -yksikössä Tilastokeskuksessa.

Artikkeli, siihen liittyvät toimialakuviot arvoineen löytyvät verkkosivuiltamme www.tilastokeskus.fi/hyvinvointikatsaus

Mistä funktionaalinen tulonjako kertoo?

ARTIKKELISSA TARKASTELLAAN yrityssektorin funktionaalista tulonjakoa työn ja pääoman kesken toimialoittain. Aineistona on kansantalouden tilinpidon keväällä 2006 uudistettu aikasarja 1975–2004, jota on täydennetty vuoden 2005 ennakkotiedoilla.

Tarkastelun kohteena on funktionaalinen eli tuotannossa syntyneiden tulojen ensijako. Se kertoo yritysten tuotannossa syntyneen arvonlisäyksen jakautumisen työn ja pääoman kesken. Arvonlisäyskäsitteenä on nettoarvonlisäys, jolloin bruttoarvonlisäyksestä on vähennetty poistot (kiinteän pääoman kuluminen). Tällöin eri alat ovat keskenään paremmin vertailukelpoisia eikä eri alojen erilainen pääomavaltaisuus häiritse vertailua.

Nettoarvonlisäys jakautuu yritysten maksamiin palkkoihin, työnantajain sosiaalivakuutusmaksuihin ja toimintaylijäämään (liikevoittoon). Palkat ja työnantajain sosiaalivakuutusmaksut muodostavat yhdessä palkansaajakorvaukset, joita tässä kutsutaan lyhyesti työtuloiksi. Toimintaylijäämä katsotaan tässä pääoman saamaksi tuloksi ja se sisältää myös yrityssektoriin kuuluvien yrittäjien saaman tulo, jota he eivät ole maksaneet palkkana itselleen.

Tarkastelun kohteena on työtulojen osuus arvonlisäyksestä. Yhdessä liikevoiton kanssa työtulot muodostavat melko tarkkaan sata prosenttia arvonlisäyksestä. Jos työtulojen osuus on yli sata prosenttia, ovat yritykset tuottaneet tappiota. Työtulojen ja liikevoittojen yhteenlaskettu osuus

arvonlisäyksestä ei aina ole tasan sata prosenttia, koska arvonlisäys sisältää myös niin sanotut muut tuotantoverot miinus muut tuotantotuet. Niiden osuus arvonlisäyksestä on alle yksi prosentti sekä koko taloudessa että tämän tarkastelun toimialoilla. Ainoa merkittävä poikkeus on vesiliikenne (merenkulku), jonka tuet ovat olleet huomattavia 1990-luvulta alkaen.

Yksittäisen yrityksen tasolla liikevoitto poikkeaa voitosta (ennen verojen ja osinkojen maksua) siten, että siinä ei ole vielä otettu huomioon yrityksen korkotuloja eikä korkomenoja. Koko yrityssektorin tarkastelussa tällä ei ole juuri merkitystä, koska korot ovat valtaosaltaan yrityssektorin sisäisiä, joskin toimialoittain niiden merkitys vaihtelee.

Yrityssektoriin on luettu kansantalouden tilinpidon varsinaisen yrityssektorin lisäksi asuntoyhteisöt (vuokratalot) sekä rahoitus- ja vakuutuslaitokset. Tarkastelun ulkopuolelle on rajattu julkinen sektori (sisältäen työeläkeyhtiöt) sekä kotitaloudet ja järjestöt.

Uudistetussa tilinpidossa on ensi kertaa erotettu kaikilla toimialoilla yritykset ja kotitaloudet työnantajina toisistaan. Kotitaloudet työnantajina luetaan yrityssektoriin, jos ammatinharjoittajalla on ympärivuotisesti vähintään yksi kokopäiväinen palkattu työntekijä (paitsi maataloudessa, jossa kaikki ammatinharjoittajat luetaan kotitalouksiin). Tässä artikkelissa ei tarkastella erikseen alkutuotantoa, johon maatalouskin kuuluu. □